

Televizyon izlemenin 1-6 yaş çocuk sağlığı üzerindeki etkilerine yönelik annelerin tutum ve davranışlarının belirlenmesi

Determination of mothers' attitudes and behaviors about the effects of TV-watching upon the health of children aged 1-6 years

Zühal ALTINKILIÇ¹, Hava ÖZKAN²

¹Meram Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Konya

²Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Erzurum

ÖZET

Amaç: Bu araştırma, televizyonun bir-altı yaş grubu çocukların sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri ile annelerin konuya ilişkin tutum ve davranışlarının belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Yöntemler: Araştırma evrenini 2013 yılı Erzurum ili, Horasan ilçesi, Farabi Aile Sağlığı Merkezine ve Horasan Aile Sağlığı Merkezine kayıtlı bir-altı yaş toplam 4377 çocuk, örneklemini ise bir-altı yaş çocuğu olan 353 anne oluşturmaktadır. Araştırma verileri hazırlanan bilgi formu ile elde edilmiştir. Verileri değerlendirmede bağımsız gruplarda t testi, Mann Whitney U testi, bağımsız gruplarda tek yönlü varyans analizi, Kruskal Wallis Analizi, Pearson ve Yates düzeltilmiş ki-kare analizi kullanılmıştır.

Bulgular: Çocukların çoğunluğunun iki saat ve üzerinde televizyon izlediği, uzun süreli televizyon izlemeleri durumunda %61,2'sinin sağlık sorunları yaşadığı tespit edilmiştir. Annelerin yaş gruplarına göre, bir-altı yaş grubu çocukların televizyon izleme konusundaki tutum puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark olmadığı ($p>0,05$), davranış puan ortalamaları arasında ise anlamlı düzeyde fark olduğu ($p<0,001$) tespit edilmiştir. Annelerin eğitim, çalışma, ekonomik durumuna, aile tipine ve bir-altı yaş arasında sahip oldukları çocuk sayısı ve cinsiyetine göre, bir-altı yaş grubu çocukların televizyon izleme konusundaki tutum ve davranış puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu saptanmıştır ($p<0,001$).

Sonuç: Çocukların; önerilen sürenin üzerinde televizyon izlediği, uzun süreli televizyon izleme durumunda göz ve uyku sağlığı başta olmak üzere birtakım sağlık sorunları yaşadıkları bulunmuştur. Annelerin eğitim düzeyinin, aile tipinin, sahip olduğu çocuk sayısının, çalışma ve ekonomik durumunun, çocukların televizyon izleme alışkanlıkları üzerinde önemli bir etken olduğu belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Çocuk sağlığı, hemşire, televizyon, televizyon izlemenin etkileri

ABSTRACT

Objective: The study was descriptively undertaken in order to determine the negative effects of TV-watching upon the health of children aged 1-6 and to explore mothers' attitudes and behaviors about TV-watching.

Methods: The population of the study consisted of 4377 children aged 1-6 who were registered to Farabi Family Center and Horasan Family Center located in Horasan county of Erzurum Province in 2013. The sample of the study was composed of 353 mothers who had children aged 1-6 years. The data of the study were collected using an information form. For the data assessment; t test, Mann Whitney U test were used for the independent groups while one way variance analysis, Kruskal Wallis Analysis, Pearson and Yates corrected chi-square analysis were used for the independent groups.

Results: It was found out that most of the children watched TV for ≥ 2 hours and 61.2% of them had health problems in case they watched TV for long hours. It was seen that there was no difference in mean attitude scores of children aged 1-6 years in terms of TV-watching as far as mothers' age groups were concerned ($p>0,05$) while significant difference existed in terms of mean behavior scores ($p<0,001$). It was revealed that there was significant difference in mean attitude and behavior scores of the children aged 1-6 in terms of TV-watching as far as mothers' educational status, employment status, economic status, family type, the number of the children aged 1-6 and children's gender were concerned ($p<0,001$).

Conclusion: It was understood that children watched TV more than the time interval recommended and had health problems-particularly; eye and sleep problems- in case they watched TV for a long time. It was seen that mothers' educational status, family type, the number of the children they had, employment and economic status were important factors on children's TV-watching. It will be useful to organize training programs that will make mothers aware of the fact that TV may have important psychosocial, mental, physical effects upon children.

Key words: Child health, nurse, television, effects of TV-watching

Alındığı tarih: 22.07.2014

Kabul tarihi: 18.09.2014

Yazışma adresi: Yrd. Doç. Dr. Hava Özkan,
Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi,
25070-Erzurum

e-mail: havaoran@atauni.edu.tr

GİRİŞ

Televizyon; insanların bilgiye ulaşabilmesini kolaylaştırmış, kitlesel iletişimde yeni bir dönem açmıştır. Ancak, televizyon görsel ve işitsel duyulara yönelik etkili ve ilgi duyulan bir kitle iletişim aracı olması nedeniyle olumlu hizmetlerinin yanı sıra iyi değerlendirilmediğinde, olumsuz sonuçlara da neden olmakta, çocuk ve ergenlerin beden ve ruh sağlığı için ciddi sorunlar oluşturmaktadır ^(1,2). En önemli sorunların başında şiddet ve agresif davranışlar, okul başarısında düşme, öğrenme güçlüğü, cinsel davranış sorunları, gece korkuları, anksiyete, depresyon, uyku düzensizlikleri, yeme bozuklukları ve obezite gelmektedir ⁽³⁻⁵⁾. Günümüzde çocuklar, çok uzun süre televizyona bağlı kalmakta ve günde ortalama en az 1-2 saat televizyon izlemektedirler ⁽⁶⁾.

Çocukların televizyon karşısında harcadıkları zamanın büyüklüğü, televizyonun çocuklar üzerindeki kalıcı etkileri ve çocukların bu konuda savunmasız olduğu düşünüldüğünde çocuk ve televizyon ilişkisi, üzerinde durulması gereken bir konudur ⁽⁷⁾. Çocukların davranış şekilleri ebeveynlerin uygulamalarından, sahip olduğu amaç ve değerlerden etkilenmektedir ^(8,9). Özellikle çocuklarla daha fazla zaman geçiren anneler televizyon seyretme konusunda çocuğa iyi bir model olmalıdır ⁽¹⁰⁾.

Çocuğun hızlı bir büyüme-gelişme süreci içinde olması, benlik kavramı, baş etme yöntemleri, bilişsel düzeyleri ve sosyal davranışlarının yetişkinlere göre daha az gelişmiş olması nedeniyle pediatri hemşiresinin bu konuda daha duyarlı ve dikkatli olması gerekmektedir ⁽¹¹⁻¹³⁾.

Bu araştırma, televizyonun 1-6 yaş grubu çocuk sağlığı üzerindeki olumsuz yansımalarına bağlı çocukların uygunsuz davranışlar gösterme potansiyeli ile annelerin konu hakkında tutumlarının ve davranışlarının belirlenmesi; bu dönemde çocukların teknolojinin esiri olmadan kontrollü bir şekilde bilimden yararlanmalarının sağlanması adına annelerde gerekli bilincin oluşturulması, çocukların fiziksel, sosyal, bilişsel ve ruhsal sağlık gelişiminin desteklenmesi amacıyla planlanmıştır.

GEREÇ ve YÖNTEM

Araştırma, televizyonun 1-6 yaş grubu çocuk sağlığına olumsuz yansımaları ile annelerin konu hakkında tutum ve davranışlarının belirlenmesi amacıyla Erzurum ili, Horasan ilçesinde bulunan Horasan Aile Sağlığı Merkezi ve Farabi Aile Sağlığı Merkezinde Mart 2013-Eylül 2013 tarihleri arasında 353 anne ile tanımlayıcı tipte yapılmıştır.

Araştırma verileri, demografik özelliklere, çocukların televizyon izleme durumlarına, annelerin televizyonun etkilerine ilişkin tutum ve davranışlarına yönelik bilgileri elde etmeye ilişkin, araştırmacı tarafından literatür taramaları ve uzman kişilerin görüşlerinden yararlanılarak hazırlanan toplam 54 soru içeren ve dört aşamadan oluşan bir soru formu ile elde edilmiştir.

Soru formunda annelerin, 1-6 yaş grubu çocukların televizyon izleme konusundaki tutumlarını ölçmeye yönelik 13, davranışlarını ölçmeye yönelik 16 soru bulunmaktadır. Tutum soruları "0-1", davranış soruları ise "0-0.5-1" arasında puanlanmıştır. Toplam tutum ve davranış puanı 0-100 arasında bir puana dönüştürülerek kullanılmıştır. Puanın artması olumlu tutum ve davranış düzeyinin arttığını göstermektedir.

Araştırmaya başlamadan önce Erzurum Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Etik Kurul Başkanlığından 19.03.2013 tarihli 2013.2.2/7 sayılı Etik Kurul onayı ve ilgili kurumdan yasal izin alınmıştır. Verilerin toplanması aşamasında araştırma ile ilgili açıklama yapıldıktan sonra sözel onamları alınan, araştırmaya katılmayı kabul eden annelere yüz yüze görüşme yöntemiyle soru formu uygulanmıştır. Çalışmadan elde edilen verilerin tanımlayıcı istatistiklerinde sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma, tanımlayıcı özelliklere göre gruplar arasındaki sayısal verilerin karşılaştırılmasında bağımsız gruplarda t testi, Mann Whitney U testi, bağımsız gruplarda tek yönlü varyans analizi ve Kruskal Wallis Analizi, grupların kategorik verilerinin karşılaştırılmasında ise ki-kare analizi kullanılmıştır. Önemlilik düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Araştırma kapsamındaki annelerin tanıtıcı özellikleri incelendiğinde; annelerin yaş ortalamasının $29,84 \pm 5,61$ olduğu ve yarısından fazlasının (%60.9) 25-34 yaş grubunda olduğu tespit edilmiştir. Annelerin %55.8'inin ilköğretim mezunu, %80,5'inin çalışmadığı %63.7'sinin gelirinin giderine denk, %71.7'sinin çekirdek aileye sahip olduğu saptanmıştır (Tablo 1).

Annelerin %35.1'inin toplamda iki çocuğa sahip

Tablo 1. Annelerin demografik özellikleri ile çocukların özelliklerinin dağılımı.

Özellikler	Sayı	%
Yaş (29,84±5,61)		
18-24 Yaş	62	17.6
25-34 Yaş	215	60.9
≥ 35 Yaş (35-49 Yaş)	76	21.5
Eğitim Durumu		
Eğitimi yok	49	13.9
İlköğretim	197	55.8
Lise	66	18.7
Üniversite	41	11.6
Ailenin Ekonomik Düzeyi		
Gelir giderden az	87	24.6
Gelir gidere denk	225	63.8
Gelir giderden fazla	41	11.6
Aile Tipi		
Çekirdek aile	253	71.7
Geniş aile	100	28.3
Çalışma Durumu		
Evet	69	19.5
Hayır	284	80.5
Toplam Çocuk Sayısı		
1 Çocuk	96	27.2
2 Çocuk	124	35.1
3 Çocuk	73	20.7
≥ 4 Çocuk	60	17.0
1-6 Yaş Grubu Çocuk Sayısı		
1 Çocuk	252	71.4
2 Çocuk	82	23.2
3 Çocuk	19	5.4
1-6 Yaş Grubu Çocukların Cinsiyeti		
Kız çocuğa sahip	145	41.1
Erkek çocuğa sahip	151	42.8
Her iki cinsiyete sahip	57	16.1
Toplam	353	100.0

Tablo 2. Annelerin 1-6 yaş grubu çocukların televizyon izleme konusundaki tutum ve davranış puan ortalamalarının dağılımı.

Puan Türü	En Düşük Puan	En Yüksek Puan	±SS
Tutum Puanı	0	100,00	62,00±25,25
Davranış Puanı	6,25	90,63	46,12±16,18

olduğu, %71.4'ünün ise 1-6 yaş grubu bir çocuğa sahip olduğu tespit edilmiştir (Tablo 1).

Annelerin 1-6 yaş arası sahip olduğu çocukların %42.8'inin cinsiyetinin erkek, %41.1'inin kız, %16.1'inin ise her iki cinsiyete sahip çocukların oluşturduğu tespit edilmiştir (Tablo 1).

Annelerin 1-6 yaş grubu çocukların televizyon izleme konusundaki en düşük tutum puanı 0, en yüksek 100, annelerin 1-6 yaş grubu çocukların televizyon izleme konusundaki davranış puanı ise en düşük 6.25, en yüksek 90.63 olarak tespit edilmiştir (Tablo 2).

Annelerin sosyodemografik özelliklerine göre 1-6 yaş grubu çocukların televizyon izleme konusundaki tutum puan ortalamaları arasındaki fark; anne yaşı, eğitim durumu, ailenin ekonomik düzeyi ve sahip oldukları çocukların cinsiyeti değişkenlerine göre bağımsız gruplarda tek yönlü varyans analizi (ANOVA, ileri analiz Tukey HSD), annenin çalışma durumu ve aile tipi değişkenlerine göre bağımsız gruplarda t testi (=iki ortalama arasındaki farkın önemlilik testi), sahip oldukları 1-6 yaş grubundaki çocuk sayısına göre ise Kruskal Wallis Analizi ile karşılaştırılarak değerlendirilmiştir (Tablo 3).

Annelerin yaş gruplarına göre 1-6 yaş grubu çocukların televizyon izleme konusundaki tutum puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark olmadığı belirlenmiştir ($p > 0,05$, Tablo 3).

Annelerin eğitim durumuna göre 1-6 yaş grubu çocukların izleme konusundaki tutum puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu saptanmıştır ($p < 0,001$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey HSD ileri analizinde; eğitimi olmayan annelerin tutum puan ortalamalarının tüm gruplardan anlamlı düzeyde daha düşük olduğu ($p < 0.01$), ilköğretim mezunu olan annelerin

Tablo 3. Annelerin tanımlayıcı özelliklerine göre 1-6 yaş grubu çocukların televizyon izleme konusunda tutum puan ortalamalarının karşılaştırılması.

Anneye İlişkin Özellikler	Sayı	%	±SS	Test Değeri	Anlamlı Fark
Yaş Grupları					
18-24 Yaş	62	17.6	62,28±24,75	F= ,008	
25-34 Yaş	215	60.9	61,86±25,36	(sd:2/350/352)*	
≥ 35 Yaş	76	21,5	62,15±25,64	p= ,992	
Eğitim Durumu					
Eğitimi yok ^a	49	13.9	45,84±26,78	F = 20,543	a < b < c,d
İlköğretim ^b	197	55.8	59,23±25,03	(sd: 3/349/352)	
Lise ^c	66	18.7	70,51±18,13	p= ,000	
Üniversite ^d	41	11.6	80,86±17,38		
Çalışma Durumu					
Evet	69	19,5	76,03±19,28	t = 6,306**	
Hayır	284	80,5	58,59±25,37	(sd: 351)	
				p= ,000	
Ailenin Ekonomik Düzeyi					
Gelir giderden az ^a	87	24.7	52,87±27,15	F= 10,641	a < b,c
Gelir giderden fazla ^b	41	11.6	73,17±24,03	(sd:2/350/352)	
Gelir gidere denk ^c	225	63.7	63,49±23,62	p= ,000	
Aile Tipi					
Çekirdek aile ^a	253	71.7	65,19±23,89	t = 3,851	a < b,c
Geniş aile ^b	100	28.3	53,92±26,86	(sd: 351)	
				p=,000	
1-6 Yaş Arası Sahip Olduğu Çocuk Sayısı					
1 Çocuk ^a	252	71.4	64,41±24,04	KW= 13,647***	a,b > c
2 Çocuk ^b	82	23.2	59,57±25,81	(sd: 2)	
3 Çocuk ^c	19	5.4	40,49±28,53	p= ,001	
1-6 Yaş Arası Sahip Olduğu Çocukların Cinsiyeti					
Kız çocuğa sahip ^a	145	41.1	64,14±24,76	F= 6,640	a,b > c
Erkek çocuğa sahip ^b	151	42.8	64,09±23,21	(sd:2/350/352)	
Her iki cinsiyete sahip ^c	57	16.1	51,01±28,99	p= ,001	

* F: Bağımsız gruplarda tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Serbestlik derecesi sd; Gruplar arası sd/grup içi sd/toplam sd sırası ile verilmiştir.

** t: Bağımsız gruplarda t testi

*** KW: Kruskal Wallis Analizi

tutum puan ortalamalarının da lise ve üniversite mezunlarına göre anlamlı düzeyde daha düşük olduğu ($p < 0,01$), lise ve üniversite mezunu olan annelerin tutum puan ortalamaları arasında ise anlamlı fark olmadığı bulunmuştur ($p > 0,05$, Tablo 3).

Annelerin çalışma durumuna göre 1-6 yaş grubu çocukların izleme konusundaki tutum puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu ($p < 0,001$), çalışan annelerin 1-6 yaş grubu çocukların izleme konusundaki tutum puan ortalamalarının, çalışmayan annelerin tutum puan ortalamalarına göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p < 0,001$, Tablo 3).

Ailenin ekonomik durumuna göre, annelerin 1-6 yaş grubu çocukların izleme konusundaki tutum puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur ($p < 0,001$) Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey HSD ileri analizinde; aile geliri giderlerinden az olan annelerin tutum puan ortalamalarının hem geliri gidere denk olanlara hem de geliri giderinden fazla olanlara göre daha düşük olduğu ($p < 0,01$), diğer ikili gruplar arasındaki farkın ise anlamlı düzeyde olmadığı belirlenmiştir ($p > 0,05$, Tablo 3).

Aile tipine göre annelerin 1-6 yaş grubu çocukla-

Tablo 4. Annelerin tanımlayıcı özelliklerine göre 1-6 yaş grubu çocukların televizyon izleme konusunda davranış puan ortalamalarının karşılaştırılması.

Anneye İlişkin Özellikler	Sayı	±SS	Test Değeri	Anlamlı Fark	
Yaş Grupları					
18-24 Yaş ^a	62	52,62±17,35	F= 8,158 (sd:2/350/352)	,000	a > b, c
25-34 Yaş ^b	215	45,80±15,05			
≥ 35 Yaş ^c	76	41,74±16,80			
Eğitim Durumu					
Eğitimi yok ^a	49	36,67±14,37	F = 21,753 (sd:2/350/352)	,000	a < b < c, d
İlköğretim ^b	197	43,69±14,96			
Lise ^c	66	52,98±14,11			
Üniversite ^d	41	58,08±16,49			
Çalışma Durumu					
Evet	69	76,03±19,28	t = 6,306 (sd: 351)	,000	
Hayır	284	58,59±25,37			
Ailenin Ekonomik Düzeyi					
Gelir giderden az ^a	87	40,27±15,82	F= 12,256 (sd:2/350/352)	,000	a < c < b
Gelir giderden fazla ^b	41	54,57±16,57			
Gelir gidere denk ^c	225	46,85±15,47			
Aile Tipi					
Çekirdek aile	253	65,19±23,89	t = 3,851 (sd: 351)	,000	
Geniş aile	100	53,92±26,86			
1-6 Yaş Arası Sahip Olduğu Çocuk Sayısı					
1 Çocuk ^a	252	48,64±16,22	KW= 25,532 (sd: 2)	,000	a > b > c
2 Çocuk ^b	82	41,58±14,44			
3 Çocuk ^c	19	32,40±11,52			
1-6 Yaş Arası Sahip Olduğu Çocukların Cinsiyeti					
Kız çocuğa sahip ^a	145	48,49±16,13	F= 10,460 (sd:2/350/352)	,000	a,b > c
Erkek çocuğa sahip ^b	151	47,10±16,09			
Her iki cinsiyete sahip ^c	57	37,50±13,79			

rın televizyon izleme konusundaki tutum puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu, çekirdek aile yapısına sahip olan annelerin tutum puan ortalamalarının geniş aile yapısına sahip olan annelere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (p<0,001, Tablo 3).

Annelerin 1-6 yaş arasında sahip oldukları çocuk sayısına göre çocukların televizyon izlemesine yönelik tutum puanları arasında anlamlı düzeyde fark olduğu (p<0,01) saptanmıştır. Farkı belirlemek için yapılan ileri analizde (bir çocuk ile iki çocuğa sahip gruplar arasındaki fark için Tukey, bir ve iki çocuğa sahip grup ile üç çocuğa sahip gruplar arasındaki fark için Bonferroni düzeltilmiş Mann Whitney U Analizi); bir ve iki çocuğa sahip olan annelerin tutum puan ortalamalarının üç çocuğa sahip olan annelere göre anlamlı

düzeyde daha yüksek olduğu (p<0,05), diğer ikili gruplar arasında ise anlamlı fark olmadığı [bir ve iki çocuğa sahip annelerin tutum puan ortalamaları arasında ise fark olmadığı] bulunmuştur (p>0,05 Tablo 3).

Annelerin sahip oldukları 1-6 yaş arasında çocuklarının cinsiyetine göre de televizyon izlemeye yönelik tutum puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde fark olduğu (p<0,01) belirlenmiştir. Farkı belirlemek için yapılan Tukey HSD ileri analizinde; her iki cinsiyette çocuğa sahip olan annelerin tutum puan ortalamalarının yalnız kız ve yalnız erkek çocuğa sahip olan annelere göre anlamlı olarak daha düşük olduğu (p<0,01), yalnız kız ve yalnız erkek çocuğuna sahip olan grupların arasında ise fark olmadığı görülmüştür (p>0,05, Tablo 3).

Tablo 5. Çocukların günlük ortalama televizyon izleme süreleri (n:353).

Çocuğunuz günde ortalama kaç saat televizyon izliyor?		
1 saat	86	24.4
2 saat	96	27.2
3 saat	78	22.1
4 saat ve üzeri	93	26.3

Tablo 6. Çocukların televizyon izleme sürelerine göre sağlık sorunu yaşama durumunun karşılaştırılması (n:353).

TV İzleme Süresi	Sağlık Sorunu Yaşama Durumu				χ^2	p
	Evet		Hayır			
	s	%	s	%		
1 saat/gün	31	36.0	55	64.0	30.26	,000
≥2 saat/gün	185	69.3	82	30.7		

Tablo 7. Uzun süreli televizyon izlediği durumlarda yaşanan sorunlar (n=216).

Uzun süreli televizyon izleme hâlinde sorun yaşama durumları		
Evet	216	61.2
Hayır	137	38.8

Uzun süreli televizyon izlediği durumlarda yaşanan sorunlar (n=216)		
Gözlerde yaşarma ve ağrı	95	26.9
Boyun ağrısı	26	7.4
Sırt ağrısı	14	4.0
Baş ağrısı	3	0.8
Uyku sorunları	78	22.1

Annelerin tanımlayıcı özelliklerine göre 1-6 yaş grubu çocuklarının televizyon izleme konusundaki davranış puan ortalamaları arasındaki fark; anne yaşı, eğitim durumu, gelir durumu ve sahip oldukları çocukların cinsiyeti değişkenlerine göre bağımsız gruplarda tek yönlü varyans analizi (ANOVA, ileri analiz Tukey HSD), annenin çalışma durumu ve aile tipi değişkenlerine göre bağımsız gruplarda t testi sahip oldukları 1-6 yaş grubundaki çocuk sayısına göre ise Kruskal Wallis (ileri analiz olarak Bonferroni düzeltilmeli Mann Whitney U testi ve Tukey) Analizi ile karşılaştırılarak değerlendirilmiştir (Tablo 4).

Annelerin yaş gruplarına göre 1-6 yaş grubu çocukların izleme konusundaki davranış puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu ($p<0,001$, Tablo 4), ileri analiz olarak yapılan Tukey Analizinde farkın 18-24 yaş grubundan kaynaklandığı belirlenmiştir. 18-24 yaş grubundaki annelerin davranış puanlarının diğer yaş gruplarına (hem 25-34 yaş hem de 35 yaş ve üzerinelere) göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p<0,01$, Tablo 4).

Annelerin eğitim durumuna göre 1-6 yaş grubu çocuklarının televizyon izleme konusundaki davranış puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu saptanmıştır ($p<0,001$, Tablo 4). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey HSD ileri analizinde; eğitimi olmayan annelerin davranış puan ortalamalarının ilköğretim mezunlarından anlamlı ($p<0,05$), lise ve üniversite mezunlarından anlamlı olarak daha düşük olduğu ($p<0,001$), ilköğretim mezunu olan annelerin davranış puan ortalamalarının da lise ve üniversite mezunlarından anlamlı olarak daha düşük olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$). Lise ve üniversite mezunu olan annelerin davranış puan ortalamaları arasında ise anlamlı düzeyde fark olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$, Tablo 4).

Annelerin çalışma durumuna göre 1-6 yaş grubu çocuklarının televizyon izleme konusundaki davranış puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu ($p<0,001$, Tablo 4), çalışan annelerin davranış puan ortalamalarının çalışmayan annelere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Ailenin ekonomik durumuna göre, annelerin 1-6 yaş grubu çocuklarının televizyon izleme konusundaki davranış puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu saptanmıştır ($p<0,001$, Tablo 4). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan Tukey HSD ileri analizinde; aile geliri giderlerinden az olan annelerin davranış puan ortalamalarının hem geliri gidere denk ($p<0,01$) olanlara hem de geliri giderinden fazla ($p<0,001$) olanlara göre çok anlamlı düzeyde daha düşük olduğu, geliri gidere denk olanların davranış puanlarının da geliri giderden fazla olanlara göre anlamlı düzeyde daha düşük olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$, Tablo 4).

Aile tipi çekirdek aile olan annelerin 1-6 yaş grubu çocuklarının televizyon izleme konusundaki davranış puan ortalamalarının geniş aile yapısına sahip olan annelere göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0,001$, Tablo 4).

Annelerin 1-6 yaş arasında sahip oldukları çocuk sayısına göre çocuklarının televizyon izlemesi konusundaki davranış ortalamaları anlamlı fark olduğu saptanmıştır ($p<0,001$, Tablo 4). Farkı belirlemek için yapılan ileri analizde; bir çocuğa sahip olan annelerin davranış puan ortalamalarının hem iki çocuğa sahip olan (Tukey, $p<0,01$), hem de üç çocuğa sahip (U, $p<0,001$) olan annelere göre, iki çocuk sahibi olan annelerin davranış puan ortalamalarının da üç çocuk sahibi olan annelere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$, Tablo 4).

Annelerin sahip oldukları 1-6 yaş arasında çocuklarının cinsiyetine göre de televizyon izlemeye yönelik davranış puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu belirlenmiştir ($p<0,01$, Tablo 4). Farkı belirlemek için yapılan Tukey HSD ileri analizinde; her iki cinsiyette çocuğa sahip olan annelerin davranış puan ortalamalarının yalnız kız ve yalnız erkek çocuğa sahip olan annelerin davranış puan ortalamalarına göre ileri düzeyde anlamlı olarak daha düşük olduğu ($p<0,001$), yalnız kız ve yalnız erkek çocuğuna sahip olan grupların davranış puan ortalamaları arasında ise fark olmadığı bulunmuştur ($p>0,05$, Tablo 4).

Çocukların %24.4'ünün bir saat, %27.2'sinin iki saat, %22.1'inin üç saat, %26.3'ünün dört saat ve üzeri sürelerde televizyon izlediği belirlenmiştir (Tablo 5).

Çocukların televizyon izleme sürelerine göre sağlık sorunu yaşama durumunun dağılımları arasındaki fark ki-kare (Pearson) analizi ile karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Günde iki saatten fazla televizyon izlediğini söyleyen annelerin çocuklarında sağlık sorunu yaşadığını söyleyenlerin oranının (%69,3), günde bir saat televizyon izleyenlere (%36) göre anlamlı olarak yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$, Tablo 6).

Çocukların uzun süreli televizyon izlemeleri durumunda %61,2'sinin sağlık problemleri yaşadığı,

%38.8'inin ise hiçbir sağlık sorunu yaşamadığı; sorun yaşayanların %26.9'unun gözlerde, %22.1'inin uyku düzeninde, %7.4'ünün boyun bölgesinde, %4'ünün sırt ve bel bölgesinde, %0.8'inin de baş ağrısı ile ilgili sıkıntılar yaşadığı tespit edilmiştir (Tablo 7).

TARTIŞMA

Yaşamları üzerinde güçlü bir etkiye sahip olan televizyon yoluyla çocuklar, olumlu mesajlar alabildikleri gibi, olumsuz mesajlar da alabilmektedirler. Çocukların psikososyal ve zihinsel açıdan zayıf olmaları, yaşadıklarını yetişkinler gibi sorgulayamamaları, şahit oldukları görüntülerin ya da tutumların etkisinde daha kolay kalmalarına ve bunları çevrelerine yansıtma yoluna açmaktadır.

Araştırmada annelerin çocukların televizyon izlemeleri konusunda tutum puanları ortalama $62,00\pm 25,25$, davranış puanları ise $46,12\pm 16,18$ olarak tespit edilmiştir. Annelerin konu hakkında bilgi ve farkındalığı olmasına rağmen, tutum ve davranış olarak yeterince uygulamada bulunmadıkları görülmüştür. Bu konuda annelerin eğitim durumunun önemli rol oynadığı düşünülmüştür.

Ailenin ekonomik durumuna göre, annelerin 1-6 yaş grubu çocukların izleme konusundaki tutum puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu bulunmuştur ($p<0,001$, Tablo 4.9). Aile geliri giderlerinden az olan annelerin tutum puan ortalamalarının hem geliri gidere denk olanlara hem de geliri giderinden fazla olanlara göre çok anlamlı düzeyde daha düşük olduğu ($p<0,01$), diğer ikili gruplar arasındaki farkın ise anlamlı düzeyde olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$) Gelirin tutum düzeyi üzerine etkili olduğu, gelir düzeyi arttıkça annelerin tutum düzeylerinin arttığı görülmüştür. Geliri gidere göre fazla olan annelerin tutum puan ortalamalarının geliri gidere göre denk olanlarından yüksek olmasına karşın aradaki farkın önemli bulunmamasında, geliri giderden fazla olan grubun örneklem sayısının az olmasının etkili olduğu düşünülmüştür.

Araştırmada çalışan annelerin davranış puan orta-

lamalarının çalışmayan annelere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p<0,001$, Tablo 4.10). Arslan ve ark. ⁽¹⁴⁾ çalışmalarında annesi çalışmayan çocukların daha çok televizyon izlediğini, annelerin çalışıp çalışmaması ile çocukların televizyon izleme saatleri arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak önemli olduğunu tespit etmiştir. Araştırma sonuçları annelerin çalışma durumuna göre, belirtilen çalışma bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

Araştırmada eğitim düzeyi yüksek olan annelerin çocuklarının televizyon izlemelerine yönelik davranış puanları eğitim düzeyi düşük olan annelere göre yüksek bulunmuştur (Tablo 4). Beş-altı yaş çocuğa sahip 370 anne ile televizyondaki çocuk programlarının sözel şiddet ve antisosyal sözcükler içerme durumunun incelenmesi amacıyla yürütülen bir çalışmada lise ve üniversite mezunu annelerin diğer eğitim düzeyindeki annelere göre daha çok programların içeriğini denetleyip, kısıtlama getirdiği görülmüştür ⁽¹⁵⁾.

Araştırmada günlük ortalama bir saat televizyon izleyen çocukların oranı %24.4, iki saat ve üzeri izleyenlerin oranı %75.6 olarak saptanmıştır (Tablo 5). Arslan'ın ⁽¹⁶⁾ çocuğun cinsiyeti, annenin öğrenim durumu, çocuğun reklamları izleme sıklığı değişkenlerine göre, çocuğun tüketici davranışlarına ilişkin sorular arasında fark bulunup bulunmadığı araştırmak amacıyla 5-6 yaş grubu çocuklar ve ebeveynleri ile yaptığı çalışmasında hafta içi bir-iki saat televizyon izleyenlerin oranı %37,5, iki saat ve üzeri izleyenlerin %60.1, hafta sonu ise bir-iki saat izleyenlerin oranı %18.10, iki saat ve üzeri izleyenlerin oranı %80.4 olarak bulunmuştur. Çalışmadan elde edilen bulgular hafta içi ve sonu olarak ayrı değerlendirilmesine rağmen, araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir ve çocukların yarısından fazlasının televizyon karşısında her gün iki saat veya daha fazla zaman geçirdikleri görülmektedir. Bu durum ise çocukların uzun süre televizyonun olumsuz etkilerine maruz kalabileceklerini, rehberliğin doğru ve yeterli bir şekilde yapılmadığı takdirde birtakım olumsuz sonuçların ortaya çıkabileceğini göstermektedir.

Günde iki saatten fazla televizyon izlediğini söyleyen eden annelerin çocuklarında sağlık sorunu

yaşadığını söyleyenlerin oranının (%69.3), günde bir saat televizyon izlediğini söyleyen annelerin çocuklarına (%36) göre anlamlı olarak yüksek olduğu belirlenmiştir ($p<0,001$, Tablo 4.12). Çalışmada en çok yakınma belirtilen ilk iki sağlık sorunu %26.9 göz sorunları ve %22.1 uyku sorunları olmuştur. Anneler genellikle çocuklarının televizyonun karşısından kalkmak istemediklerini buna bağlı olarak belirli uyku saatlerinin olmadığını, düzensiz uyku alışkanlığına sahip olduklarını, izlediklerinden etkilendiklerini düşündükleri sahneler nedeniyle kâbuslar gördüklerini belirtmişlerdir. Ayrıca çocukların televizyonu çok yakından izlediklerini, dolayısıyla televizyon ekranının gözlerini olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Owens ve ark. ⁽¹⁷⁾ televizyon izleme alışkanlıkları ve odada televizyon bulundurulmasının uyku bozukluğu ile ilişkisi inceledikleri bir çalışmada, yatma saati direnci, uykuya dalmada güçlük ve uyku süresinin kısalığının televizyon ile en fazla ilişkili uyku bozuklukları olduğunu belirlemişlerdir. Büyükbaş ⁽¹⁸⁾ uzun süre televizyondaki hızlı çekim tekniklerine ve ekran özelliklerine maruz kalmanın, göz kapaklarını daha az kırarak göz hareketlerinin azalmasına yol açtığını ve bunun sonucunda göz sağlığı ile ilgili yakınmaların ortaya çıktığını belirtmiştir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Çocukların çoğunluğunun iki saat ve üzerinde televizyon izlediği, günde iki saatten fazla televizyon izleyen çocuklarda sağlık sorunu yaşama oranının (%69.3), günde bir saat televizyon izleyen çocuklara (%36) göre daha yüksek olduğu, çocukların daha çok göz ve uyku sağlığı ile ilgili sorunlar yaşadıkları, annelerin çocukların televizyon izlemeleri konusunda davranış puanlarının tutum puanlarından düşük olduğu, konu hakkında bilgileri olmasına rağmen, davranış olarak yeterince uygulamada bulunmadıkları, annelerin eğitim düzeyinin, aile tipinin, sahip olduğu çocuk sayısının, çalışma ve ekonomik durumunun, çocukların televizyon izleme alışkanlıkları üzerinde önemli bir etken olduğu belirlenmiştir.

Sonuç olarak, sağlıklı toplum ve nesillerin oluştu-

rulmasında ve devamının sağlanmasında büyük sorumlulukları olan pediatri hemşirelerine; farklı roller doğrultusunda ve çeşitli ortamlarda pek çok anne ile etkileşim-iletişim hâlinde bulunarak çocukların televizyon izleme alışkanlıklarını ve ebeveynlerin bu konudaki tutum, tutum ve uygulamalarının saptanması, çocuğun ve adölesanın aile ile toplum içinde fiziksel, bilişsel, psikososyal yönden en üst düzeyde gelişmesine ve bu gelişimin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesine yönelik annelerin, televizyonun psiko-sosyal, bilişsel fiziksel, önemli etkileri olabileceğinin bilincinde olmalarını sağlanmayabilmek adına eğitim, rehberlik, danışmanlık hizmeti sunmaları, ailelerin bilinçlendirilmesine yönelik araştırmaların çoğaltılmasının ve sonuçlarının profesyonel hizmetlerle duyurulmasının sağlanmasına katkıda bulunmaları önerilebilir.

KAYNAKLAR

1. Aral N, Aktaş Y. Çocukların televizyon ve diğer etkinliklere harcadıkları sürenin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 1997;13:99-105.
2. Belviranlı S, Ceritoğlu K, Bilgin Ç, Bayraktar F, Bulut H, Vaizoğlu SA, Güler Ç. Annelerin televizyon izleme konusundaki davranışları ve akıllı işaretler. *TAF Preventive Medicine Bulletin* 2008;7(3):191-198.
3. Çamurdan AD. Görsel medyanın çocuk sağlığına etkileri. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi* 2007;16:25-30.
4. Thompson DA, Christakis DA. The association between television viewing and irregular sleep schedules among children less than 3 years of age. *Pediatrics* 2005;116:851-856. <http://dx.doi.org/10.1542/peds.2004-2788>
5. Robinson TN. Television viewing and childhood obesity. *Pediatric Clinics of North America* 2001;48(4):1017-1025. [http://dx.doi.org/10.1016/S0031-3955\(05\)70354-0](http://dx.doi.org/10.1016/S0031-3955(05)70354-0)
6. Ayrancı Ü, Köşgeroğlu N, Günay Y. Televizyonda çocukların en çok seyrettikleri saatlerde gösterilen filmlerdeki şiddet düzeyleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi* 2004;5:133-140.
7. Akçay D, Özcebe H. Televizyonun okul öncesi dönemdeki çocukların saldırganlık davranışına etkisi. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi* 2012;55:82-87.
8. Sarıkaya B. Ebeveynlerin Sahip Oldukları Değerlerin Çocuklarını Korumak İstedikleri Görsel Medya Öğelerine Etkisi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. 2011, İstanbul.
9. Darling N, Stainberg L. Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin* 1993;113(3):487-496. <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.487>
10. T.C. Bursa Sağlık Müdürlüğü. Televizyon ve Çocuk. <http://www.bsm.gov.tr/ruhsagligi/docs/televizyon.pdf>. 01.05.2013.
11. Çavuşoğlu H. Çocuk Sağlığı Hemşireliği. 8. Baskı. Ankara, Sistem Ofset Basımevi, 2004. 1-2.
12. Yüzer S, Alıcı D, Yiğit R. Pediatri hemşirelerinin rolleri ve fonksiyonları ölçeğinin uygulanmasının geliştirilmesi: güvenilirliği ve geçerliliği. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2008;11(4):19-28.
13. Yiğit R. Hastaneye yatmanın çocuk ve aile üzerine etkileri. *Türk Hemşireler Dergisi* 1997;17(1):21-28.
14. Arslan F, Ünal AS, Güler H, Kardaş K. Okul çağı çocuklarının televizyon izleme alışkanlıklarının incelenmesi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni* 2006;5(6):391-400.
15. İnanlı MS. Televizyondaki Çocuk Programlarının Beş-Altı Yaş Çocukları İçin Sözel Şiddet ve Antisosyal Sözcükler İçerme Durumunun İncelenmesi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi. 2009, Ankara.
16. Arslan Ş. Televizyon Reklamlarının Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Tüketici Davranışlarına Etkileri. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. 2010, Ankara.
17. Owens J, Maxim R, McGuinn M, Nobile C, Msall M, Alario A. Television-viewing habits and sleep disturbance in school children. *Pediatrics* 1999;104(3):e27. <http://dx.doi.org/10.1542/peds.104.3.e27>
18. Büyükbaş Z. Bilgisayar Kullanıcılarında Görülen Oküler Yüzey Değişikliklerinin Değerlendirilmesi. Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi, Göz Hastalıkları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. 2011, Konya.